

Abstract

Library and Society

Amporn Tikara

Characterizes the role of the library in society as seen and established by society, and the library profession's interpretation of the role thus assigned to it. Remarks on the principal and basic points resulting from Bryan Luckham's, J.H. Spera's, and Louis Vagianos' studies of the public library in society. Discusses three competing roles posed for the librarian: custodian, inediator and organizer. Examines the vital roles of the power of libraries in society as concluded from the study, namely: the library as an agency of communication, the library's conservancy function, and the library's commitment to the promotion of reading.

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พลังห้องสมุด

(ต่อจากฉบับที่ 4)

VI

ห้องสมุดและสังคม

อัมพร หิชะระ*

แนวคิดพื้นฐาน 2 ข้อโนบุนได้มาจากการศึกษาเรื่องงานห้องสมุดประชาชนในสังคมของ Brian Luckham¹ ข้อแรก คือ สังคมเป็นผู้กำหนดรูปลักษณะของห้องสมุด ไม่ใช่บรรณารักษ์เป็นผู้กำหนด และดังนั้น “บางครั้งเมื่อมองย้อนหลังไปวัตถุประสงค์ ปรัชญา และบทบาทของห้องสมุดจึงถูกนักประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงไปบ้างตามวัตถุประสงค์ที่จำเป็นของอดีตอันยาวนาน ในทางวิชาชีพควรระมัดระวังเสมอว่าแม้แต่ผู้ที่เปรียบเสมือนเดวิดและปาเนซซี ในหมู่บรรณารักษ์นั้นก็ไม่ได้ทำงานในสูญญากาศ แท้จริงแล้วการที่พวกนี้เป็นบรรณารักษ์ผู้ยิ่งใหญ่ได้ก็เพราะความตระหนักในบทบาทของตนเองต่อสังคม Luckham ได้ให้ข้อสังเกตไว้ต่อกรรมการหลายชุดที่ศึกษาหาคำตอบเกี่ยวกับงานห้องสมุดว่า “เป็นเรื่องชัดเจนว่าพัฒนาการของห้องสมุดประชาชนนี้อาจจะถูกกำหนดมาจากแหล่งอื่นนอกจากวิชาชีพก็ได้”

แนวคิดข้อที่ 2 ของ Luckham เป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวบรรณารักษ์เองคู่กับแนวคิดข้อแรก มีสาระสำคัญในการขานรับความต้องการด้านห้องสมุดของสังคมของบรรณารักษ์แต่ละคนว่า “ห้องสมุดประชาชน...คือ สถาบันสังคมซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ผันแปรเปลี่ยนแปลงไปตามความผัน ความคาดหวังและอุดมการณ์ ตำแหน่งงานและความคุ้ม โดยบุคลากรที่สามารถคิดปรับปรุงเสนอบริการให้ตรงตามเป้าหมาย รวมทั้งรู้จักใช้วิธีการเสนอบริการอย่างฉลาดลึกซึ้ง

* รศ. อัมพร หิชะระ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แปลจาก James Thompson, *Library Power: a New Philosophy of Librarianship*, Chapter VI: Society (London, Bingley, 1974), p. 40-51.

แนวคิดทั้ง 2 ข้อดังกล่าวแล้ว คือ แกนของหนังสือเล่มนี้และบทนี้เป็นการเทียบบทบาทของห้องสมุดในสังคมตามที่สังคมมองเห็นและสร้างสรรค์ขึ้นกับการแปลความ บทบาทที่ถูกกำหนดมาดังกล่าวแล้วของวิชาชีพบรรณารักษ์ ดังจะให้เห็นชัดจากบทก่อน ๆ ว่าการขานรับของวิชาชีพบรรณารักษ์นั้น ถ้านำมาตัดสินดูกว้าง ๆ ทั่วไปแล้วก็ดูเฉื่อยแล้วเข้าข้างตนเองจนควรจะต้องเปลี่ยนแปลงกันเสียที ทั้ง Luckham และ Jesse H. Shera^๒ เห็นพ้องต้องกันในความคิดข้อนี้ และคนหลังถึงกับกล่าวไว้อย่างสละสลวยว่า “บรรณารักษ์เคยมีบทบาทเป็นพระผู้ทรงเวทย์มนต์ อานคัมภีร์ปาไปรัส เป็นนักบวชที่ซึ่งตัวเองอยู่ในวัดอุทิศตนให้การจารึกคัมภีร์ไบเบิลลงบนแผ่นหนัง เป็นนักบรรณานุกรมที่ต้องปีนบันไดสูง ๆ อยู่ในห้องที่รายล้อมไปด้วยหนังสือ เป็นคุณบำจอบมงบการที่พูดค่อย ๆ เคนเบา ๆ อยู่ประจำห้องอ่านหนังสือในหอสมุดที่มีแต่ความเงียบและเสียงกระซิบ บทบาทของแต่ละคน คือ การสนองตอบความต้องการของสังคมที่สร้างสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมขึ้นในแต่ละสมัย บรรณารักษ์ต้องดำเนินบทบาททางวิชาชีพเช่นนั้น ด้วยหลักการและเหตุผลเดียวกันบรรณารักษ์ในยุคปัจจุบัน ไม่ว่าจะปฏิบัติงานในสาขาใดก็จะต้องเป็นผู้ที่ผสมผสานการศึกษาดี มีความสามารถในวิชาชีพ และมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการสื่อสารของโลกปัจจุบัน”

Luckham ยังได้ยกข้อดีเกี่ยวกับแนวคิดนี้ไว้ด้วยว่า “บรรณารักษ์ตามโฉมหน้าใหม่ย่อมจะเป็นที่ต้องการ ทั้งทางวิชาชีพได้เตรียมบรรณารักษ์ประเภทนี้ไว้น้อยกว่าที่ควรจะทำ” แต่ก็มีข้อยกเว้นเฉพาะรายที่มุ่งหน้าปฏิบัติงาน กล่าวไว้ด้วยเหมือนกันบทบาทของบรรณารักษ์ที่อาจจะยกมาเปรียบเทียบให้ดูได้มีอยู่ 3 แบบ คือ เป็นคนเฝ้าหนังสือ เป็นบรรณารักษ์สื่อ และเป็นพลังสังคม ประเภทแรกเป็นแบบดั้งเดิมแต่ติดต่อกับสังคมได้แคบ เพราะเห็นว่าหน้าที่ของบรรณารักษ์นั้นเกี่ยวกับการรวบรวม ดูแลรักษา จัดหมู่หนังสือและวัสดุอื่น ๆ ให้แก่สมาชิกของสังคมผู้ต้องการใช้บริการ ในปัจจุบันบทบาทแบบนี้อาจหมดไป มีบทบาทที่ 2 ซึ่งดูจะก้าวหน้าออกไปมากขึ้นอันเป็นผลมาจากการที่มีสิ่งพิมพ์ผลิตออกมามากมาย ทำให้บรรณารักษ์ต้องเข้าใจลักษณะที่แตกต่างกันของสิ่งพิมพ์ เพื่อจะได้นำเสนอได้ถูกต้องยิ่งขึ้นตั้งแต่การระบุผู้ที่จะควรจะใช้ข้อสนเทศ จัดนิทรรศการเชิญชวนให้ใช้ ทำสารระสังเขป ฯลฯ ให้ใช้ประโยชน์ และบางที่บรรณารักษ์ในอนาคตจะต้องมีบทบาทที่ไม่อยู่นิ่งยิ่งขึ้นในการเป็นพลังสังคมซึ่งจะตรงกับคำว่า “animateur” ในภาษาฝรั่งเศสมากกว่าอย่างอื่น คือ ออกไปชนบท จัดการประชุมสัมพันธ

จกกิจกรรมและกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งไม่ใช่สักแต่ว่าทำเท่านั้น แต่จะต้องเป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้ห้องสมุดเป็นประโยชน์แก่ชุมชนทุกส่วน เป็นหน่วยงานที่เผยแพร่วัฒนธรรมทางระเบียบประเพณีได้อย่างกว้างขวาง หรือที่จริงก็คือเป็นพลังในการสร้างสรรค์สังคมนั่นเอง

Shera เป็นผู้พยายามจะวิเคราะห์และระบุถึงหน้าที่ห้องสมุดต่อสังคม ในด้านปรัชญาไว้อย่างลึกซึ้ง ในประการสำคัญนั้น Shera เห็นว่าห้องสมุดเป็นหน่วยงานในด้านการสื่อสาร แต่เป็นการสื่อสารพิเศษที่ขึ้นอยู่กับกาแปลความของบรรณารักษ์และเป็นผู้ชี้ให้เห็นว่าในยุคของความชำนาญเฉพาะด้าน และในยุคที่สังคมกระจายเป็นหน่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ มากมายนี้ ห้องสมุดสามารถเป็นพลังสำคัญในการรวมกลุ่มได้ แต่การรวมกลุ่มในที่นี้ไม่ได้หมายถึงความสำเร็จในการรวมตัวเหมือนกลุ่มอื่น ๆ เพราะเขาได้อธิบายไว้ด้วยว่า ในเมื่อสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์และโทรทัศน์เป็นฝ่ายแพร่ข่าว “ห้องสมุดเป็นฝ่ายสอบถาม”

เพื่อเลี่ยงความน่ากลัวที่จะต้องทำอะไรตามกันเป็นฝูงเหมือนนวนิยายของ ยอร์ช-ออร์เวล เรื่อง “1984” เอกภพภาพจึงเป็นเรื่องที่ควรดำรงไว้ในระดับสูง ตามความคิดของ Shera ห้องสมุดเป็นที่มั่นสำหรับเอกัตบุคคล เพราะ “มนุษย์มาแสวงหาสัจจะตามแนวทางและวัตถุประสงค์ของแต่ละคนที่ห้องสมุด เพราะในห้องสมุดนั้นไม่มีใครมาคอยบอกผู้ใช้บริการว่าจะต้องคิดถึงความรู้อะไร หรือเมื่อไรจะต้องคิด และในการแสวงหาความรู้นั้นแต่ละคนจะได้พบความคิดเห็นของคนอื่นด้วยตนเอง จะคิดพยายามเข้าใจ วิชาซึ่งในคุณค่าของเรื่องเหล่านั้นถึงแม้จะไม่ได้มีส่วนร่วมก็ตาม”

Shera ย้ำว่าห้องสมุด คือ พลังในการรวมกัน แต่ไม่ใช่พลังในการจัดให้เหมือนกัน บรรณารักษ์ส่วนมากตระหนักในหน้าที่อันมีพลังสร้างสรรค์นี้อยู่บ้างแต่ก็คงเฉื่อยชาอยู่ ไม่เหมือนกับความแกร่งกร้าวมีสิทธิมีเสียงของด้านสื่อมวลชน การยึดเยียดให้ประชาชนธรรมจาคืออย่างนั้นอย่างนี้ของหน่วยงานรัฐบาล ของกลุ่มธุรกิจการค้า และพรรคการเมืองเป็นเรื่องน่ากลัว ทางเดียวที่จะป้องกันได้ก็คือการเปิดรับความคิดและประสบการณ์ของมนุษย์อื่น ๆ ทุกชั่วอายุคนและในสถานการณ์ทุกประเภทเท่าที่มีบันทึกอยู่ในหนังสือ トラบไตที่ยังมีห้องสมุดอยู่ทั่วไป และห้องสมุดให้บริการโดยไม่คิดมูลค่าแล้วปฏิบัติการล้างสมองทั้งในระดับชาติและระหว่าง ชาติก็ยอมทำได้ยาก จึงควรจำไว้ด้วยว่าไม่มีปรากฏการป้องกันเสรีภาพส่วนบุคคลเหลืออยู่มากพอที่บรรณารักษ์จะละเลยเรื่องนี้ซึ่งตรงกับประเด็นสำคัญของเรื่องพลังห้องสมุดไปได้ ดังที่ Shera สรุปไว้ว่า “ความรับผิดชอบซึ่งสังคมมอบให้ห้องสมุดโดยไม่เจตนาเป็นภาระที่หนักมาก”

พัฒนาการห้องสมุดประชาชนในอังกฤษที่ Luckham เสนอก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ด้วย เพราะผู้เขียนให้รายละเอียดไว้ว่าในทศวรรษ 1880 และ 1890 มีห้องสมุดประชาชนจัดไว้สำหรับผู้ใช้แรงงานเป็นส่วนใหญ่ ผู้ใช้ห้องสมุด 16 % เป็นฝ่ายธุรกิจ 21 % เป็นผู้ประกอบวิชาชีพ และผู้ที่อยู่ในตำแหน่งบริหาร แต่ส่วนใหญ่อีก 63 % เป็นผู้ใช้แรงงาน มีผู้คัดค้านการให้บริการแบบนี้ เหตุผลข้อหนึ่งที่ใช้คัดค้านอย่างเปิดเผยแพร่หลายทั้งที่เป็นเหตุผลอันไม่จริงใจของกลุ่มชนชั้นกลาง (ซึ่งฟังจะเล็กลงไปไม่นานนัก) ก็คือ “โรคระบาดจะแพร่ไปได้เพราะการให้ครอบครัวที่ยากจนขอยืมหนังสือ”

ในศตวรรษที่ 20 ห้องสมุดประชาชนให้บริการได้กว้างขวางขึ้นไม่เฉพาะแต่ผู้ค้อยสิทธิ์เท่านั้น แต่รวมไปถึงนักศึกษาและ “นักอ่านทั่วไป” ด้วย การเตรียมวัสดุเพื่อการอ่านไว้กว้าง ๆ จึงเป็นกฎโดยทั่วไปของห้องสมุดประชาชนนับแต่ระยะนี้เป็นต้นมา แต่บรรณารักษ์ส่วนมากก็มักจะให้บริการเป็นพิเศษแก่ผู้ใช้ห้องสมุดที่ตนเห็นว่าเป็นผู้แสวงหาความรู้มากกว่า ตัวอย่างแนวคิดข้อหลังนี้ Luckham ได้อ้างถึงคำพูดของ L.R. McColvin³ ว่า “ถ้าต้องเลือก ก็ควรเลือกจัดบริการและให้บริการด้วยหนังสือตามความประสงค์ของผู้ที่มีทางจะแสวงหาสิ่งเหล่านั้น ได้น้อยกว่าผู้อื่น ข้าพเจ้าจึงขอแจ้งว่าในเมื่อยังมีประชากรส่วนใหญ่ที่ต้องการทำ ดินและฝัน ต้องการวางโครงการอภิปราย โต้แย้ง กันคว้าและแสวงหา ข้าพเจ้าก็ควรให้บริการคนกลุ่มนี้มากกว่าพวกที่มีเงินคุณภาพยนต์ ซื้อหนังสือพิมพ์ ใช้อินเทอร์เน็ต หรือถ้าต้องการอ่านหนังสือเพื่อพักผ่อนจริง ๆ ก็ไปเช่าจากร้านใกล้ที่สุดได้”

ปัจจุบันแนวคิดแบบนี้มีอันตราย เพราะผลจะออกมาว่าประชากรที่เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ ไม่มีแหล่งข้อมูลหรือแหล่งแสวงหาความรู้อื่น ๆ นอกจากสื่อมวลชน และย่อมขึ้นอยู่กับการใช้เล่ห์กลต่าง ๆ ทางสังคมและทางสติปัญญาด้วย ดังนั้นจึงไม่มีเหตุผลเลยว่าทำไมห้องสมุดจึงไม่ควรรวบรวมวรรณกรรมหลีกหนี (escapist literature) เพราะในระดับต่ำสุดแล้ววรรณกรรมประเภทนี้ไม่ได้ส่งเสริมการอ่านเลย ตามข้อเขียนของ Luckham การที่ห้องสมุดบริการเฉพาะ “ความต้องการของผู้เฝ้าทางความคิดกิจกรรม” นั้นเป็นความผิดร้ายแรง Luckham ได้เขียนไว้อีกว่าห้องสมุดประชาชนจะต้องเสนอตนเองแก่ชุมชนและกระตุ้นการใช้บริการห้องสมุด นอกจากนี้ยังได้ยกตัวอย่างโฉมหน้าใหม่ของห้องสมุดประชาชนแบบนี้ในสหรัฐอเมริกาว่า ห้องสมุดประจำเมืองใหญ่ ๆ สูญหายไปตามความเสื่อมโทรมของตัวเมือง ส่วนผู้อพยพที่ขาดพื้นฐานการอ่านและ

พื้นฐานการศึกษาที่ทวีจำนวนเข้ามาแออัดกันอยู่ในเมือง เช่นที่ บัลติมอร์ ซึ่งได้มีการสำรวจสถานการณ์เงินได้ข้อสรุปว่าเมืองนี้ต้องการให้มีความพยายามพิเศษที่จะใช้ห้องสมุดเป็นศูนย์ดึงเอาวัฒนธรรมกลับคืนมา ห้องสมุดจึงต้องออกให้บริการและทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อผู้ด้อยสิทธิทางสังคมห้องสมุดประชาชนไม่เก็บเงินค่าบำรุง Enoch Pratt เป็นผู้ขานรับคำท้าทายนี้ โดยจัดบรรณารักษ์สนาม (field-librarian) ออกไปปฏิบัติงานนอกสถานที่ตามแบบที่เคยทำอยู่แต่เดิมและนำบริการห้องสมุดไปเสนอประชากรทุกแห่งเท่าที่จะติดต่อได้

ห้องสมุดมีหน้าที่ในด้านการศึกษา และค่านิยมธรรมอย่างแท้จริงคงจะได้อีก 2 บทต่อไป แต่หน้าที่ในฐานะที่เป็นหน่วยงานสำหรับการสื่อสารอิสระระดับสากลย่อมมาก่อนเสมอ จึงเป็นเรื่องน่ารำคาญที่ห้องสมุดประชาชนทุกวันนี้มักตระหนักหน้าที่ขั้นต้น เฉพาะด้านการศึกษาเพียงในขอบจำกัด คือ การให้ยืมหนังสือเพื่อสนับสนุนการศึกษารูปนัยในโรงเรียนเท่านั้น

ในการวิเคราะห์หน้าที่ของห้องสมุดในสังคม Shera ได้กล่าวต่อจากเรื่องการสื่อสารไปถึงเรื่องการศึกษาว่า “ห้องสมุดเป็นผลิตผลของวุฒิภาวะทางวัฒนธรรม ห้องสมุดเกิดขึ้นเมื่อสังคมมนุษย์ยุคการเร่ร่อนเริ่มตั้งถิ่นฐานบ้านเมือง และเกิดขึ้นเมื่อการบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ มีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานติดต่อสัมพันธ์ที่จัดระเบียบแล้วของมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ ไม่มีหลักฐานว่าห้องสมุดเกิดขึ้นเมื่อไร เกิดขึ้นอย่างไร แต่อาจสันนิษฐานจากหลักฐานที่กระจัดกระจายหลงเหลืออยู่ว่าห้องสมุดในสมัยแรกเริ่มนั้นเป็นสถานที่รวบรวมเอกสารจดหมายเหตุเพื่อสงวนรักษาหลักฐานที่จำเป็นในการติดต่อธุรกิจ การค้า การบริหารงานของรัฐ การสืบทอดความเชื่อไปสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไป สรุปแล้วห้องสมุดก็ไม่ได้เป็นอะไรมากกว่าเครื่องมือที่จะยึดอายุการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพของหลักฐานที่บันทึกไว้ ดังนั้นนับแต่เริ่มต้นมาห้องสมุดจึงเป็นผลิตผลขององค์กรสังคมและเป็นสถาบันทางวิชาการและระหว่างยุคสมัยที่การเล่าเรียนเป็นเรื่องเฉพาะบุคคลอย่างแท้จริง ห้องสมุดก็เป็นแหล่งข้อมูลแหล่งเดียวของนักปรัชญา นักวรรณคดี และนักค้นคว้าเรื่องราวที่ยังไม่มีใครรู้มาก่อน”

Shera กล่าวไว้ว่า ถึงแม้ทุกวันนี้ก็มีผู้ที่ยังคิดว่าการดูแลหนังสือในฐานะวัสดุสิ่งของเป็นการแสดงออกอย่างยอดเยี่ยมถึงศิลปะของวิชาชีพบรรณารักษ์ และยกย่องชื่นชม “ห้องหนังสือหายากหรือพิพิธภัณฑ์ทางบรรณานุกรม” ก็ทำให้เกิดมโนทัศน์ผิด ๆ ต่อบรรณารักษ์ว่าเป็นผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับการสงวนรักษามากกว่าการนำมาใช้ประโยชน์จึงเป็นการนำเสียควยที่ “หน้าที่สำคัญ

ต่อสังคม เช่น การสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมนั้นควรจะนำไปสู่การเพิ่มปริมาณสิ่งพิมพ์” แต่ Shera ก็เห็นว่าพอจะเข้าใจได้ถ้าการสงวนรักษาหนังสือเพื่อประโยชน์ใช้สอย ในปัจจุบันจะค่อย ๆ เปลี่ยนรูปเป็นการสงวนรักษาเพื่อคุณค่าของหนังสือเอง ดังนั้นในระยะนี้วัตถุประสงค์ของการสงวนรักษาจึง “เลือนลางไม่ชัดเจน”

ตามที่ได้อธิบายไว้ก่อนแล้วในบทอื่น ๆ ของหนังสือเล่มนี้ว่าเมื่อเริ่มแรกพลังห้องสมุดเกิดจากข้อเท็จจริงที่ว่าห้องสมุดเป็นคลังวิชาความรู้ด้านมนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ไม่มีอะไรจะมาเปลี่ยนข้อเท็จจริงนี้ได้ ดังที่ Shera เองก็แถลงไว้ว่า “การสงวนรักษาเป็นหน้าที่ขั้นต้นและขั้นพื้นฐานของห้องสมุด” แต่ถึงกระนั้น การตีความของวิชาชีพบรรณารักษ์เกี่ยวกับหน้าที่ต่อสังคมอีกข้อหนึ่งก็เริ่มมีรากฐานที่ห้องสมุดก็เหมือนกัน บรรณารักษ์หลายยุคสมัยได้ทุ่มเทพลังมาแล้วในการรวบรวมบรรณานุกรมประเภทต่าง ๆ บรรณารักษ์ยุคปัจจุบันก็กำลังพยายาม (ซึ่งอาจจะพลาดได้เหมือนกัน) ที่จะปฏิบัติงานเกี่ยวกับหนังสือให้น้อยลงเท่าที่จะทำได้เพื่อจะให้เกิด “ความคล่องตัว” ความจำเป็นที่แท้จริงก็เห็นได้ชัดเจนแล้วว่าหนังสือในห้องสมุดนั้นจะต้องเลือกสรรและสงวนรักษาอย่างระมัดระวังเพื่อการใช้ประโยชน์ของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต ไม่ใช่เพียงเพื่อคุณค่าของหนังสือ ไม่ใช่เพื่อศักดิ์ศรีบารมี และไม่ใช่เพื่อความพึงใจของบรรณารักษ์เองแต่อย่างใด การดูแลรักษาเอกสารจดหมายเหตุก็ควรคำนึงถึงความปลอดภัย แต่ไม่ห้ามหวงการใช้ประโยชน์

Shera กล่าวต่อไปถึงหน้าที่ของห้องสมุดในการศึกษาและการศึกษาด้วยตนเองซึ่งจะได้แยกกล่าวไว้ต่างหากในบทต่อไปแล้วก็กล่าวถึงหน้าที่ของห้องสมุดในการสนับสนุนการอ่านซึ่งที่จริงก็ไม่จำเป็นต้องอธิบายให้ใครเชื่อในหน้าที่ด้านนี้ แต่เขารู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ต้องพูดถึง เพราะบรรณารักษ์ส่วนใหญ่ก็ทำอยู่แล้วทั้งนั้น “เราเผชิญกับการตัดสินใจอันยากลำบากของการอ่าน เพราะเชื่อในความสำคัญของการอ่านว่ามีส่วนส่งเสริมศีลธรรมและสติปัญญาแก่ประชากรและแก่ชุมชน ในวัฒนธรรมร่วมสมัยแรงกระตุ้นในความเชื่อด้านนี้เป็นไปในด้านสังคมเศรษฐกิจ (socio-economic) เพราะการยกระดับเศรษฐกิจและปรับปรุงสถานภาพสังคมส่วนใหญ่ต้องอาศัยความรู้ และการอ่านก็เป็นวิธีการสำคัญอย่างหนึ่งในการแสวงหาความรู้ ดังนั้นถ้าห้องสมุดต้องการได้รับความสำเร็จในหน้าที่ต่อสังคมข้อนี้ยิ่งขึ้นก็จะต้องไม่เฉื่อยชาคอยให้บริการหนังสือเมื่อผู้อ่านต้องการเท่านั้น แต่จะต้องกระตุ้นการใช้หนังสืออย่างจริงจังด้วย”

Shera จบลงว่าความคิดข้อนี้มีคุณค่าในการที่จะให้ห้องสมุดเป็นอิสระไม่ถูกบังคับด้วยการตรวจข่าว และเป็นการโต้ตอบความคิดที่ว่า วัสดุบางประเภทอาจเพาะเชื้อให้ผู้อ่านเกิดความคิดไม่ดีหรือความคิดที่สังคมไม่ยอมรับ แต่เขาเองก็รู้สึกเหมือนกันว่าความคิดนี้ทำให้ลัทธิเบคอนที่ว่า การอ่านทำให้เป็น "คนเต็มคน" นั้นเป็นที่ยอมรับโดยไม่ได้แย้งในหมู่บรรณารักษ์ ดังนั้นจึงเป็นข้อคิดที่ผู้ดูแลควรหัดคิดและหาว่าเมื่อเด็กมีหนังสืออยู่ในมือ "วิญญาณของเขาอยู่กับสิ่งที่เขามอง" ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความคิดสับสนเกี่ยวกับบทบาทของภาษาเขียนในสังคม เขามองไม่เห็นความสำคัญของการอ่านเพื่อการอ่าน (reading qua reading) เว้นแต่จะมีเหตุผลว่าให้บรรณารักษ์เป็นผู้แนะนำหนังสือชั้นเลิศแก่ผู้อ่านเท่านั้น

ตามความเห็นของ Shera ไม่มีวิธีสนับสนุนการอ่านในห้องสมุดวิธีใด ๆ จะเกิดประสิทธิผลถ้าไม่ตรงกับพื้นฐานด้านสังคมเศรษฐกิจขั้นต้น โดยอธิบายว่าการอ่านและพัฒนาการห้องสมุดจะไม่เกิดขึ้นจนกว่าสังคมและวัฒนธรรมจะเจริญรุ่งเรืองเต็มขั้นแล้วเท่านั้นและท้ายที่สุดก็ ได้กล่าวไว้ว่า "บางคนอาจจะสงสัยว่าบทบาทของห้องสมุดในฐานะหน่วยงานเพื่อสนับสนุนการอ่านจะทวีความสำคัญขึ้นได้อย่างไร"

เมื่อกล่าวรวม ๆ แล้วคำอธิบายของ Shera ค่อนข้างจะยากกว่าธรรมดา เพราะในฐานะที่เป็นนักอ่าน นักวิชาการ และผู้ใช้ห้องสมุดระดับปัญญาชน Shera อาจลืมไปว่าปัญหาพื้นฐาน คือ การไม่รู้หนังสือก็ยังมีอยู่กว้างขวางแม้แต่ในสังคมที่ถือว่าเจริญแล้วทุกวันนี้ บรรณารักษ์จะทำงานช่วยแก้ปัญหาได้หลายทางโดยไม่จำเป็นจะต้องฝึกบรรณารักษ์ให้เป็นครู การสนับสนุนการอ่านเพื่อการอ่านจะเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดถ้าใครมาสะท้อนให้เห็นข้อเสียเปรียบซึ่งมีแต่จะเพิ่มพูนขึ้นแก่ประชากรผู้อ่านไม่ออกแม้แต่เครื่องหมายจราจร ดังที่ R.C. Bengel ได้กล่าวไว้ว่า "การไม่รู้หนังสือนี้เป็นอันตรายต่อสวัสดิภาพสังคมและสวัสดิภาพส่วนบุคคล"

ห้องสมุดสามารถจัดหาวัสดุที่เหมาะสมไว้ให้ผู้ที่อ่านไม่คล่องหรือผู้ที่เริ่มอ่าน เช่น หนังสือสำหรับผู้ใหญ่เสนอในรูปแบบง่าย ๆ (ตัวพิมพ์ใหญ่ ใช้ภาษาง่าย ๆ) หรือสำหรับผู้ที่ยังใช้ทั้งหนังสือและภาษาง่าย ๆ ห้องสมุดสามารถให้บริการด้านนี้ได้ดีแก่เด็ก ๆ โดยมีบรรณารักษ์ห้องสมุดสำหรับเด็กเป็นผู้ให้กำลังใจ และให้การช่วยเหลือแก่เด็กเป็นรายบุคคล

แต่งงานอันยิ่งใหญ่ที่ห้องสมุดทำได้ คือ งานที่ได้ทอดทิ้งกันมานานแล้ว ได้แก่ การนำประชากรให้มาใช้ห้องสมุด ห้องสมุดส่วนมากจึงมีโฉมหน้าเป็นอนุสาวรีย์และคฤหาสน์ มีบริการที่

เต็มไปด้วยกฎเกณฑ์และความเข้มงวดทุกชนิด เช่น คำปรับ (จะเรียกอย่างอื่น เช่น ค่าหนังสือเกินกำหนดส่งได้หรือไม่) บ้ายบอกให้เงียบมีอยู่ในบริเวณสำหรับศึกษาค้นคว้าก็ไม่มีอะไร แต่ทำไมต้องมีอยู่ในบริเวณจ่ายรับ การปล่อยให้ระบบการจัดหมู่และทำบัตรรายการที่ยุงยากน่าขัน สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นสัญลักษณ์ของการช่วยเหลือและการแนะนำ ตลอดจนการทำงานในห้องสมุดที่ใช้กิริยาที่ไม่เรียบร้อยและดูเป็นการเป็นงาน ดังนั้นผู้ที่อ่านได้น้อยจึงไม่รู้สิ่งสบายใจที่พวกเขาได้ห้องสมุดยุคปัจจุบัน

ด้วยเหตุนี้พลังห้องสมุดจึงช่วยผู้อ่านที่เสียเปรียบแทบจะไม่ได้เลย และที่จริงแล้วผู้อ่านประเภทนี้ก็ควรจะขาดเคื่องห้องสมุด เพราะในฐานะผู้เสียภาษีอากรก็ย่อมคิดว่าตนนั้นให้เงินสนับสนุนอะไรก็รู้อันที่ตนเองไม่ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนโดยตรงเลย ในด้านจริยธรรมทางวิชาชีพของบรรณารักษ์จึงควรมีการบังคับให้พิจารณาความต้องการของผู้อ่าน (ทั้งในด้านที่จะจัดบริการอย่างไรและในด้านการจัดเตรียมวัสดุการอ่านให้เหมาะสมด้วย)

ความเห็นของ Shera ที่ว่าการส่งเสริมการอ่านจะไม่ใช่ผล ถ้าหนังสือที่อ่านไม่มีคุณค่าพอก็ดูหัวสมองไปด้วย อาจจะเป็นความจริงที่การอ่านจะแพร่จากหนังสือที่ไม่ดีไปถึงหนังสือที่ดีได้เหมือนโรคติดต่อ แต่ทุกคนย่อมต้องเริ่มต้นอ่านจากหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่ง เช่น อ่านเรื่อง *Brer Rabbit* ก่อนที่จะอ่านหนังสือของ *Thomas Aquinas*

Shera เชื่อมันเรื่องราวที่ต่อสังคมของห้องสมุดในฐานะแหล่งแพร่ข้อสนเทศมากกว่า และได้สรุปว่าคุณสมบัติของเรามีลักษณะ "เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์ประยุกต์ตามแบบที่สังคมต้องการเป็นส่วนใหญ่" และทั้งข้อสังเกตเรื่องเหตุที่เราต้องขึ้นอยู่กับหนังสือสารข้อสนเทศให้เกิดผลสำเร็จว่า "การเผยแพร่ข้อสนเทศ ก็...กิจกรรมสังคมขั้นพื้นฐาน ข้อหนึ่งและเป็นข้อที่จำเป็นมากที่สุดด้วย" พร้อมทั้งเห็นว่าบทบาทของห้องสมุดในกิจกรรมข้อนี้ได้เติบโตขึ้นจนถึงการกระตุ้นความสนใจให้แพร่หลายไปนอกวงการบรรณารักษศาสตร์แล้ว

ด้วยเหตุนี้จึงไม่ใช่เรื่องน่าตื่นเต้นที่จะเขียนว่าการที่บรรณารักษ์ไม่รู้สิ่งในพลังที่แท้จริงของห้องสมุดและเพราะมุ่งแต่ปฏิบัติหน้าที่ซึ่งเรื่องข้อสังคมอยู่จนเกือบจะหายไป ตามคำกล่าวของ Shera ว่า "ความล้มเหลวอย่างน่าประหลาดตั้งแต่ต้นของวิชาบรรณารักษศาสตร์ เพราะไม่สำนึกว่าหน้าที่ของห้องสมุดจะต้องขึ้นอยู่กับบทบาททางสังคมนี้อาจจะเกิดจากสาเหตุต่อไปนี้ คือ

ปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลรักษาและสงวนรักษามากเกินไป
ต้องพ้นผ้าอุปสรรคให้สังคมยอมรับเพื่อจะได้รับการสนับสนุนจากสังคมอย่างเพียงพอ
ในระยะแรกเริ่มต้องไปเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของงานด้านจัดการและงานธุรการมาก
จนมองข้ามเรื่องที่จะต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบด้านวิชาชีพให้มากขึ้น

ระเบียบของห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยมุ่งจะให้มีการสงวนรักษามากกว่าการใช้
หนังสือจึงเป็นอุปสรรคไม่ให้บริการปฏิบัติหน้าที่อันสำคัญยิ่งต่อวงการได้

ความขาดแคลนทรัพยากรและบุคลากรของห้องสมุดทุกประเภท

จะขอยกตัวอย่างเรื่องนารัฐของ Institute of Information Scientists ในอังกฤษซึ่งทุก
วันในสมาคมห้องสมุดอังกฤษเองก็ยังไม่คุ้นชื่อเพื่อเป็นตัวอย่าง เรื่องความคิดของบรรณารักษ์หัว
เก่าเกี่ยวกับงานสนเทศศาสตร์สักเรื่องหนึ่ง แต่ความจริงแล้วก็ต้องมีข้อยกเว้นต่อสถานการณ์แบบ
นี้ในเขตต่าง ๆ ในห้องสมุดบางประเภท และในหมู่บรรณารักษ์บางกลุ่มด้วยเหมือนกัน คือ ใน
ค.ศ. 1971 กลุ่มผู้วิจัยด้านห้องสมุดประชาชนในลอนดอนและห้องสมุดสาขาตามชานเมืองของสมา
คมห้องสมุดอังกฤษ ได้จัดทำเอกสารขึ้นเป็นหลักในเรื่องมาตรฐานเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์
ประสงค์ของห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศ ในเอกสารนี้ถือว่าห้องสมุดประชาชนเป็นหน่วยงาน
เอกประสงค์ทั้งในด้านสนเทศศาสตร์ การศึกษา วัฒนธรรม และได้ระบุวัตถุประสงค์ในการ
เผยแพร่ข้อสนเทศไว้ 2 ข้อดังนี้ คือ

เพื่อสนับสนุนการใช้ห้องสมุดประชาชนในฐานะที่เป็นศูนย์สนเทศ

เพื่อสนับสนุนการใช้ห้องสมุดประชาชนในฐานะที่เป็นศูนย์เพื่อการติดต่ออ้างอิงเกี่ยวกับ
แหล่งข้อสนเทศพิเศษ

Louis Vagianos สนับสนุนบทบาทของบรรณารักษ์ในการเผยแพร่ข้อสนเทศมากที่สุด
สุดว่าบริการที่บรรณารักษ์จัดขึ้นเป็น “บริการของสื่อระหว่างประชากรกับแหล่งข้อสนเทศที่
ชำนาญงาน” แต่ถึงจะสนับสนุนไว้ว่าบริการนี้ถ้าปฏิบัติได้ถูกต้องแล้วจะมีคุณค่าหาที่ติไม่ได้ก็ยัง
สงสัยอยู่ด้วยว่าทักษะในการสื่อสารดังกล่าวนี้ จะนำมาใช้หมดทุกระดับจนสมควรจะเรียกว่า
“วิชาชีพ” หรือไม่ ดังเช่นคนชนชยะก็ทำงานบริการซึ่งเป็นงานที่สำคัญชนิดหนึ่งซึ่งจะขาดไปไม่
ได้จริง ๆ ในสังคมที่เจริญแล้ว แต่ก็ไม่มีใครคิดจะเรียกการเก็บขยะว่าเป็นวิชาชีพ

ในเรื่องนี้ Vagianos เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบรรณารักษ์ซึ่งไม่ว่าใครถ้าผู้ที่ไม่ยอมรับ โดยเริ่มวิจารณ์ว่าตั้งแต่สมัยดิววิชาซีพีพีมีการเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงบทบาทต่อสังคมน้อยและยังมียึดมั่นอยู่กับ “สถานภาพทางวิชาชีพที่ล้าสมัยและใช้การไม่ได้แล้ว” ทั้งนี้จึงเป็นการ “หลอกลวงสังคมที่พากันมาตั้งแต่มัยวิกตอเรีย” Vagianos เห็นว่าบรรณารักษ์ควรมีความพอใจที่ตนเองเป็น “ผู้ปฏิบัติงานบริการพิเศษ” และได้รับผลประโยชน์สูงขึ้นจาก “สภาพแรงงาน” เหมือนกับคนขายและคนงานประเภทอื่น ๆ

Vagianos ยกย่องพลังห้องสมุดในการเผยแพร่ข้อเสนออย่างไม่ถูกนัก เพราะลี้มนึกถึงหน้าที่สำคัญอื่น ๆ ของห้องสมุดที่กล่าวไว้แล้วในบทนี้ คือ หน้าที่ของห้องสมุดในฐานะหน่วยงาน เพื่อการสื่อสารหน้าที่ในการสงวนรักษา และหน้าที่บังคับในการสนับสนุนการอ่านตลอดทั้งยังไม่กล่าวถึงหน้าที่ของห้องสมุด ในด้านการศึกษาและวัฒนธรรมด้วย ทั้งหมดนี้ต่างหากที่ทำให้บรรณารักษ์สมควรจะเรียกได้ว่าเป็น “วิชาชีพ” ในเอกสารของกลุ่มผู้วิจัยด้านห้องสมุดประชาชน ฯ ที่ผู้เขียนอ้างถึงไว้จะมีอุดมการณ์ที่ถูกต้องของบรรณารักษ์แสดงไว้ว่า “เพื่อปฏิบัติงานในการจรรโลงคุณภาพชีวิตทุกด้านทั้งการศึกษา เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม และส่งเสริมแนวคิดของสังคมประชาธิปไตยว่าทุกคนมีโอกาสเท่ากันในการพัฒนาตนเองเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเท่ากัน อันจะนำไปสู่การเพิ่มพูนความสุขทั้งปวงของมนุษย์โดยตระหนักถึงความสำคัญของตนเอง ของเพื่อนร่วมชาติ และของสภาพแวดล้อม”

บรรณานุกรม

1. Luckham, B. *The library in society*. London : Library Association, 1971.
2. Shera, J.H. *The foundations of education for librarianship*. New York : Becker & Hayes, 1972.
3. McColvin, L.R. *The chance to read*. London : Phoenix House, 1956.
4. Bengel, R.C. *Libraries and cultural change*. London : Bingley, 1970.
5. "Public library aims and objectives," *Library Association Record*, (Dec.1971).
6. Vagianos, L. "The librarian and the garbageman : professionalism reconsidered," *Library Journal*, (1 Feb. 1973).